

मिशन शक्ती या केंद्र पुरस्कृत योजने अंतर्गत
राज्यातील अंगणवाडी केंद्रांमध्ये पाळणा
(Anganwadi Cum Creche) सुरु करण्यास
मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: एबावि-२०२३/प्र.क्र.२२/का.६
नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :- १३ ऑक्टोबर, २०२४

संदर्भ:-

१. म. व बा. वि. शा. नि. क्र. एबावि-२०१७/प्र.क्र.३३८/का.०६ दि. ०७.०१.२०१९
२. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. WW-२३/१/२०२१-WW दि. १४.०७.२०२२.
३. मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील उच्चस्तरीय समितीच्या दिनांक २७.०२.२०२३ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त
४. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. Palna-०५/४/२०२३-Palna, दि. १०.०८.२०२३.
५. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. Palna-०५/४/२०२३-Palna (e-१०६८४८), दि. २१.१२.२०२३
६. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. Palna/८/२०२४-Mission Shakti, दि. २९.०२.२०२४.

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास विभागाकडून राजीव गांधी राष्ट्रीय पाळणाघर योजना राबविली जात होती. तदनंतर केंद्र शासनाने सदर योजनेचे राष्ट्रीय पाळणाघर योजनेमध्ये रुपांतर करून एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतर्गत या योजनेचा समावेश केला. त्यानुषंगाने केंद्र शासनाने दिलेल्या मार्गदर्शक सूचना विचारात घेऊन राज्यातील पाळणाघरांसाठी कार्यपद्धती संदर्भाधीन क्र. १ येथील शासन निर्णय दिनांक ०७.०१.२०१९ अन्वये लागू करण्यात आली होती.

दरम्यान, केंद्र शासनाने मिशन शक्ती अंतर्गत सामर्थ्य या उपकार्यक्रमामध्ये “पाळणा (Anganwadi cum creche)” सुरु करण्यास संदर्भाधीन क्र. २ येथील दिनांक १४.७.२०२२ रोजीच्या आदेशान्वये सूचित केले आहे. त्यानुसार केंद्र शासनाने संदर्भाधीन क्र. ५ येथील दिनांक २१.१२.२०२३ रोजीच्या आदेशान्वये पाळणा (Anganwadi cum creche) बाबत सविस्तर मार्गदर्शक सूचना दिलेल्या आहेत. पाळणा (Anganwadi cum creche) या योजनेकरिता केंद्र व राज्य हिश्याचे प्रमाण ६०:४० असे आहे. त्यानुषंगाने केंद्र शासनाने संदर्भाधीन क्र. ६ येथील दिनांक २९ फेब्रुवारी, २०२४ रोजीच्या पत्रान्वये पहिल्या टप्प्यामध्ये ३४५ पाळणा (Anganwadi cum creche) सुरु करण्यास मान्यता दिलेली आहे. केंद्र शासनाने दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यात पाळणा (Anganwadi cum creche) ही योजना सुरु करण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाने दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार मिशन शक्ती मधील “सामर्थ्य” या कार्यक्रमांतर्गत राज्यात पाळणा (Anganwadi cum creche) ही योजना सुरु करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. त्यानुषंगाने पाळणा (Anganwadi cum creche) या योजने अंतर्गत केंद्र शासनाने सद्यस्थितीत दिलेल्या मान्यतेनुसार राज्यात ३४५ पाळणा (Anganwadi cum creche) सुरु करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे केंद्र शासनाकडून यापुढे जस जशी मंजूरी देण्यात येईल त्याप्रमाणे पाळणा (Anganwadi cum creche) सुरु करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. त्यानुषंगाने केंद्र शासनाने यापुढे पाळणा (Anganwadi cum creche) सुरु करण्यास मंजूरी दिल्यानंतर याबाबतचे प्रस्ताव आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई यांनी शासनास सादर करावेत व शासन मान्यतेने पुढील कार्यवाही करावी.

३. सदर पाळणा (Anganwadi cum creche) या योजने अंतर्गत प्रत्येक पाळणा करिता पाळणा सेविका व पाळणा मदतनीस यांचे प्रत्येकी १ पद निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात येत असून सदर पदांकरिता नियुक्तीच्या अटी शर्ती तसेच सदर पदे बाह्यस्रोताद्वारे अथवा प्रचलित पद्धतीनुसार भरण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना यथावकाश निर्गमित करण्यात येतील.

४. सदर पाळणा (Anganwadi cum creche) या योजने अंतर्गत प्रति पाळणा करिता साधारणतः वार्षिक खर्च रुपये ३,३५,६००/- एवढा असून त्यानुसार खालीलप्रमाणे घटकांच्या आवर्ती / अनावर्ती खर्चास (केंद्र हिस्सा ६०% व राज्य हिस्सा ४०%) मान्यता देण्यात येत आहे:-

१) आवर्ती खर्च :-

केंद्र शासनाने दिलेल्या निर्देशानुसार पाळणाघरांसाठी आवश्यक साहित्य, पूर्वशालेय शिक्षण घटक संच, अतिरिक्त पूरक पोषण आहार, पाळणा भाडे, औषधी संच, खेळाचे साहित्य, संबंधित अंगणवाडी सेविका व अंगणवाडी मदतनीस यांना भत्ता तसेच पाळणा सेविका व पाळणा मदतनीस यांचे मानधन याकरिता खालीलप्रमाणे मासिक / वार्षिक खर्च अनुज्ञेय करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	बाब	मासिक अनुज्ञेय खर्च (रुपये)
१	पाळणा (Anganwadi cum creche) मधील अंगणवाडी सेविका यांना भत्ता	१५००
२	पाळणा (Anganwadi cum creche) मधील अंगणवाडी मदतनीस यांना भत्ता	७५०
३	पाळणा (Anganwadi cum creche) सेविका मानधन	५५००
४	पाळणा (Anganwadi cum creche) मदतनीस मानधन	३०००
५	अतिरिक्त पूरक पोषण आहार (२५ लाभार्थी)	४३७५
६	पूर्व शालेय शिक्षण घटक संच	६२५
७	इतर खर्च	१३००
८	पाळणा (Anganwadi cum creche) भाडे	
	महानगर क्षेत्र	१२०००
	महानगर क्षेत्र वगळता अन्य क्षेत्र	८०००

अं.क्र.	बाब	वार्षिक अनुज्ञेय खर्च (रुपये)
१	पाळणातील साहित्य / खेळाचे साहित्य	१००००
२	औषधी संच	१०००

२) अनावर्ती खर्च:-

पाळणा (Anganwadi cum creche) उभारणीसाठी खर्च हा एकवेळ रु. ५०,०००/- इतका अनुज्ञेय राहिल. या निधीतून केंद्र शासनाच्या सन २०२३ च्या पाळणा (PALNA) साठी असणा-या Standard Operating Procedure मध्ये दिलेल्या सूचनांनुसार आवश्यक ते साहित्य घेण्यात यावे.

वरीलप्रमाणे पाळणा (Anganwadi cum creche) करिता आवर्ती व अनावर्ती स्वरूपाचा खर्च प्रचलित कार्यपद्धती विचारात घेऊन केंद्र हिस्सा त्यास समरूप राज्य हिश्याखाली भागविण्यात यावा. पाळणा (Anganwadi cum creche) चे भाडेकरिता आवश्यक त्या सविस्तर सूचना आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना यांनी निर्गमित कराव्यात.

५. पाळणा (Anganwadi Cum Creche) या योजनेच्या संनियंत्रण, अंमलबजावणी व आढावा घेण्याकरिता खालीलप्रमाणे समित्या गठीत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.:-

- १) सदर योजनेचे संनियंत्रण व आढावा घेण्याकरिता तसेच मार्गदर्शन करण्याकरिता राज्यस्तरीय सुकाणू समिती गठीत करण्यात येत आहे. सदर समितीची वर्षातून एकदा अथवा आवश्यकतेनुसार बैठक आयोजित करण्यात येईल. समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल.

अं.क्र.	पदनाम	समितीमधील पदनाम
१.	अ.मु.स./प्र.स./सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई	अध्यक्ष
२.	आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य
३.	सह / उपसचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
४.	उपायुक्त (संनियंत्रण) एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य सचिव

- २) सदर योजनेच्या अंमलबजावणीकरिता आयुक्तालय स्तरावर कार्यकारी समिती गठीत करण्यात येत आहे. सदर समितीची ६ महिन्यांतून एकदा अथवा आवश्यकतेनुसार बैठक आयोजित करण्यात यावी. समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल.

अं.क्र.	पदनाम	समितीमधील पदनाम
१.	आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	अध्यक्ष
२.	सहायक संचालक (वित्त व लेखा), एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य
३.	सर्व विभागीय उपायुक्त (महिला व बाल विकास)	सदस्य
४.	उपायुक्त (संनियंत्रण) एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य सचिव

- ३) सदर योजनेचा लाभ सर्व लाभार्थ्यांपर्यंत पोहोचण्यासाठी व प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हा स्तरावर कार्यकारी समिती गठीत करण्यात येत आहे. सदर समितीची ३ महिन्यातून एकदा अथवा आवश्यकतेनुसार बैठक आयोजित करण्यात येईल. समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल:-

अ.क्र.	पदनाम	समितीमधील पदनाम
१.	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२.	जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी (महिला व बाल विकास), जिल्हा परिषद	सदस्य
३.	जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी	सदस्य
४.	जिल्ह्यातील सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण / नागरी / आदिवासी)	सदस्य
५.	सेवाजेष्ठ बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी)	सदस्य सचिव

- ४) प्रत्यक्ष Anganwadi Cum Creche सुरु झाल्यानंतर तेथील कामकाज सुरळीतपणे चालण्यासाठी व त्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी पाळणा स्तरावर पाळणा समिती स्थापन करण्यात येत आहे. सदर समितीची दर महिन्याला बैठक आयोजित करण्यात यावी. समितीची रचना खालीलप्रमाणे राहिल:-

अ.क्र.	पदनाम	समितीमधील पदनाम
१.	अंगणवाडी सेविका	अध्यक्ष
२.	अंगणवाडी मदतनीस	सदस्य
३.	६ महिने ते ३ वर्षे वयोगटातील लाभार्थ्यांची माता	सदस्य
४.	३ वर्षे ते ६ वर्षे वयोगटातील लाभार्थ्यांची माता	सदस्य
५.	पाळणा (Anganwadi Cum Creche) मदतनीस	सदस्य
६.	पाळणा (Anganwadi Cum Creche) सेविका	सदस्य सचिव

६. राज्यात पाळणा (Anganwadi Cum Creche) ही योजना कार्यान्वित होण्याच्या अनुषंगाने अंमलबजावणी बाबतची कार्यपद्धती (SOP) यथावकाश निर्गमित करण्यात येईल.
७. सदर प्रयोजनाकरिता केंद्र हिस्सा व त्यास समरूप राज्य हिश्याकरिता नवीन लेखाशीर्षे कार्यान्वित करून त्यामध्ये त्या त्या वर्षात आवश्यक ती तरतूद विहित पद्धतीने अर्थसंकल्पित करण्यात येईल. त्यानुसार संबंधित लेखाशीर्षाखाली उपलब्ध करून देण्यात येणा-या तरतुदीमधून येणारा खर्च केंद्र हिस्सा व त्यास समरूप राज्य हिस्सा ६०:४० याप्रमाणात भागविण्यात यावा.
८. राज्यात चालविण्यात येणा-या पाळणाघरांच्या कार्यनियमावली बाबतचा संदर्भाधीन क्र. १ येथील दिनांक ७.१.२०१९ रोजीचा शासन निर्णय अधिक्रमित करण्यात येत आहे.
९. सदर शासन निर्णय मा.मंत्रीमंडळाच्या दिनांक १० ऑक्टोबर, २०२४ रोजी झालेल्या बैठकीतील निर्णयानुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१०११११११२१८०३० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वि. रा. ठाकूर)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- २) मा.उपमुख्यमंत्री(गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) मा.उपमुख्यमंत्री(वित्त) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा.मंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) मा.मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ६) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ७) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ८) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, रायगड भवन, नवी मुंबई,
- ९) आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- १०) सर्व जिल्हाधिकारी,
- ११) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
- १२) सर्व विभागीय उपायुक्त (महिला व बाल विकास),
- १३) सर्व जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी(महिला व बाल विकास), जिल्हा परिषद,
- १४) सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/नागरी/आदिवासी) प्रकल्प,
- १५) निवड नस्ती -का-६.